

Резюмета
на научните трудове на гл. ас. д-р Калинка Димитрова Милкова
за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“
в професионално направление : 4.4. Науки за Земята, Социална и
икономическа география, СУ “Св. Климент Охридски“

• **Монографии**

Милкова, К., „Природно-обществени райони/региони – теоретични фокуси и географски идентичности в България“ , изд. „Тип-топ прес“, С., 2017.

В монографията се разкриват някои акценти от теория на районирането, националната специфика на териториалната организация на обществения живот и културно-ландшафтното многообразие на регионите в България. В изследването е поставен акцент върху: организиране и систематизиране на пространствената информация за географските региони в България; осмисляне на пространственото разнообразие и неравенства; създаване на пространствени образи; регионалния синтез между природната и обществената компонента. Разкрити са пространствените трансформации в регионите в следствие на промени в природно-обществената среда, единството в многообразието на териториите и на многообразието в единството.

Уводът на монографичния труд съсредоточава вниманието върху актуалността и значимостта на регионалната проблематика в обществената география. В него се представят някои резултати от проведени анкети със студенти от ГГФ на СУ и изводи от процеса на преподаване на дисциплината социално-икономическа география на България (СИГБ) – едни от мотивите на автора за интерпретация на понятията район и регион, на районирането като метод и цел на географското изследване и на природно-обществените региони в България като квинтесенция на регионалната география.

Първата част на монографията – *Теоретични аспекти на природно-общественото райониране*, прави обзор на терминологията в различни регионални научни школи – противопоставянето и синонимното приемане на понятията район и регион, разкрива както същността на районирането в дискурса на системната и културно-ландшафтна парадигма, така и еволюцията на идеите за икономическо райониране в България. В контекста на регионалната обществена география е интерпретирането на региона като съчетание от различни пространствени модели с акцент върху социално-икономическия район, възприет в широкия смисъл на понятието – с изразена природна, стопанска и културна идентичност, което дава основание да се възприеме категорията географски регион. Районът/регионът е артикулиран като интегрална система с комплементарни свойства от сферата на природоползването, производството, потреблението, жизнения цикъл, културата. Той се приема като отворена, стохастична териториална природно-обществена система и културен ландшафт – с пространствена идентичност, със съчетания от мрежи, потоци, линии и центрове в общо комуникационно пространство, отличаващо се от съседни региони. Регионалната природно-обществена система с формирана пространствена структура е обоснована като концептуален модел

на формите на пространствено-времева организация на обществото, като полиструктурно образувание, което може да се изследва чрез различни подходи – функционален, процесуален, териториален. Районната територия е интерпретирана като ресурс с мрежова организация от полета на материални и духовни потоци, а отделните места в нея имат различно пространствено позициониране в региона – „поляризиран ландшафт“. Районът е обоснован като териториална общност със специфичен облик, стереотипи и пространствено поведение. Той е изразител на териториална идентичност и идентичност на мястото, свързани с неговата културно-ландшафтна същност. Регионът може да се възприеме и като интелектуална конструкция за осмисляне на териториалната диференциация на природната и жизнената среда, а в проекция – за изработване както на научна рамка за пространствени политики, особено за територии в гранично състояние, така и за съвместни действия между териториални единици със сходни условия и проблеми.

Районирането като метод, цел и резултат на географско изследване се възприема като своеобразна конвергентна точка на обективното, субективното и конструктивното разбиране за природно-обществения район, като процес на обособяване на система от териториални единици в съответствие с предварително определена система от критерии. Процесът на райониране не се свежда само до съставянето на мрежа и описание на районите, а съдържа и анализ на системата от райони на дадена страна, на идентифициране на регионални проблеми и на алтернативи за тяхното разрешаване, на прогнозиране на евентуални структурни промени.

Втората част на монографията – *Географски региони в България – идентичности на териториите, инвестиционни локализационни модели и културни ландшафти*, е посветена на материалния и духовния потенциал на всяка природно-обществена териториална единица, на пространствената идентичност на демографските, селищните, стопанските, инвестиционните локализационни процеси и културно-ландшафтното многообразие. Във всяка географска единица са потърсени както характерните/общите, така и вътрешните различия в природата и обществото, изразени чрез различните териториални подсистеми, чрез многообразието от връзки между природната компонента и селищната организация и самоорганизация. Всеки регион се разглежда в полето на общото и индивидуалното, на обективното и субективното, на закономерното и случайното. Обособените географски региони се артикулират не като резултат от ново социално-икономическо райониране, а като относително цялостни пространствени образувания, със своя географска идентичност, с характерни пространствени стопански и културни маркери, инвестиционни модели и мрежа от връзки и комуникации, очертани на основата на териториална статистическа информация, ландшафтно райониране на България, анкети и теренни проучвания. Този подход определя в известна степен условността на очертаните региони и поставянето им основно в евристични, аксиологически, семантични и познавателни фокуси. Наименованията на регионите имат природно-географски произход и принадлежност – Софийско-Крайщенски Струмско-Местенски, Тракийско-Родопски, Южен Черноморско-Тунджански, Северен Черноморско-Дунавски, Централен Дунавско-Балкански и Западен Дунавско-Балкански, което е свързано с неделимостта на природата и обществото в териториалните географски единици и в регионалните изследвания, на важността на пространственото

позициониране при обособяването на културно-ландшафтни единици от по-нисък таксономичен ранг. Интерпретацията на различните териториални/регионални ситуации е осъществена чрез подбрани количествени показатели, качествени пространствени модели, природна, стопанска и инвестиционна идентичност, мобилност, комуникация и клъстеризация, стопанска гравитация, културно ландшафтни зони и локации. Регионите са разгледани като място за живеене и инвестиране, туристическа дестинация и културни ландшафти, районната територия е интерпретирана като ресурс, а областните инвестиционни модели – като интегриран показател за социално-икономическото състояние на различните територии. Градското районно пространство в контекста на идентификация се определя като значим териториален ресурс, със свой енергиен потенциал в рамките на градската пространствена идеология. Големите градски образувания са артикулирани като структурно ядро на региона – пространствен изразител на неговите характерни признаци. Тези особености поставят градовете в централния фокус на регионалното изследване. В териториалните природно-обществени системи са очертани осите на развитие и инвестиционните ядра, които са главните актьори в създаване на комуникационното поле на районите и един от най-важните фактори за регионално развитие. Акцентът върху териториалната идентичност е обусловен от особеностите на съвременността с нейното разнообразие от стилове на живот, продукти, услуги, преживявания и контексти; информационна наситеност; мобилности, виртуалност и др. измерения. Това поставя регионът във фокуса на интерпретацията му и като културен ландшафт – с природен, демографско-селищен, стопански, съобщителен и духовно-културен специфичен облик. Културно-ландшафтните зони са проява на своеобразен природно-етнически-стопански регионализъм и са определени на базата на общи белези и сходства в: географското положение и природната среда; историческото развитие; демографско-селищните процеси; земеделските, индустриалните и туристическите ландшафти; природоползването; типа пространствена организация, макар и голямата част от селищата в тях да запазват своя идентичност. Те са формирани в определен природен тип – долини на реки, крайбрежия, планински, равнинни и котловинни земи, и/или по транспортни оси. Очертават се и културно-ландшафтни локации – по-малки териториални образувания, с ярка/своеобразна природно-културна индивидуалност, която ги различава от останалите места в зоните.

В монографията са приложени авторски схеми за регионалните дискурси, приложените фокуси на районирането, пространствената идентичност на всеки един от регионите в България, а цветните карти са оригинални и изработени по идея на автора.

Милкова, К., Доков Хр., „Пространствени социално-икономически и инвестиционни модели в ЕС и България в дискурса на регионалното развитие“, изд. „Тип-топ прес“, С., 2017.

Монографията поставя в изследователския фокус регионални акценти от теорията и практиката на процесите конвергенция и движение на преки чуждестранни инвестиции в контекста на устойчивото развитие, очертава пространствената специфика на

социално-икономическо развитие и миграцията на задгранични капитали в териториални системи от различен ранг – Европа, България, административни области, интерпретирани през призмата на регионалната, пространствено-времевата и системната парадигма.

В увода на монографията се съсредоточава вниманието върху актуалността и значимостта на пространствените модели в съвременните условия на глобализация и регионализация; върху теоретико-приложните аспекти в динамиката на социално-икономическо развитие и чуждестранни капитали, които се изместват все повече от макронивото към регионалните и локалните образувания, обусловено от нарастващите икономически и социални диспропорции между териториалните единици от различен ранг.

В отделните глави са интерпретирани пространствените аспекти на социално-икономическото развитие и миграцията на капитали. Инвестиционните модели на европейско равнище са обосновани чрез глобалните тенденции и вътрешноконтиненталната териториална специфика в движението на капитали.

Пространствените инвестиционни модели в България разкриват съвременната география на ПЧИ. Направена е типологизация на административните области според авторски Индекс за инвестиционен потенциал, съдържащ голям брой икономически, социални, политически, демографски, образователни и други индикатори. Инвестиционният потенциал е конструктивният количествен елемент в областните модели, а качественият – териториалната структура на ПЧИ и локализационното поведение на инвеститорите. Идентифицирани са няколко типа инвестиционни модели в България според териториалната структура на ПЧИ, при които във фокуса са отношенията „център-периферия“ и формираните инвестиционни ядра и зони: столичен, гравитиращ към столичния град, центробежен, центростремителен, на индустриалните зони. Според географското положение като главен класификационен признак инвестиционните областни модели условно се разделят на: централно-столичен; периферно-столичен (в пряка гравитация на столицата); дунавски; черноморски; южен граничен; западен граничен; вътрешен южноцентрален; вътрешен северноцентрален; вътрешен североизточен – без излаз на р. Дунав и Черно море. Някои области попадат в два инвестиционни модела според географското си положение и в този дискурс разглеждаме инвестиционната типизация повече като начин за организиране на пространствена информация от гл. т. на географския фактор на инвестиционния процес, отколкото като извеждане на общи и универсални териториални инвестиционни модели.

Разкрити са различни типове локализационно поведение на външните инвеститори – присъствие на големи международни компании или ТНК, които привличат други чужди компании; присъствие на стратегически инвеститор, който не създава агломерационен ефект; отсъствие на големи инвеститори и доминиране на малки и средни фирми с различен предмет на дейност с преобладаващо „анклавно“ поведение на външните инвеститори; с ефекта на промяна на областната специализация на стопанството, изразена най-вече чрез изграждане на мощности „на зелено“; без ефекта на значителна промяна в стопанската специализация, характерен в ситуациите, когато водещи предприятия в местната икономика са приватизирани от външни капитали; клъстерен тип локализация на ПЧИ, при който често се регистрират значителни

мултипликационни и синергетични териториални ефекти; разширяване и диверсифициране на дейността на инвеститора в съседни или в по-отдалечени области, с което се разширява географията на миграцията на капитали; коопериране/интегриране между чуждестранни инвеститори и университети с постигане на пространствен синергетичен ефект; с изразени негативни социално-икономически ефекти вследствие на оттегляне на инвеститори; със слаби вертикални и хоризонтални връзки с местните фирми, без влияние върху локалното развитие. Разнообразните типове инвестиционни локализации илюстрират сложния и противоречив характер на инвестиционните процеси, различните роли на ПЧИ в регионалните сценарии и многообразните ефекти от тях. Те очертават различната способност на териториите за адаптация и за включване в глобалните икономически процеси – консервативното и инерционното пространствено поведение или гъвкаво и креативно. В този дискурс възприемаме инвестиционните модели като интегративен изразител на социално-икономическата ситуация в различните части на страната, като важен показател за пространствената диференциация на неравенствата.

Типологизацията на териториалните единици и конструираните пространствени модели чрез подбрани индекси създават не само ясна представа за териториалната организация на обществото, но и за необходимостта от диференцирани регионални и местни политики. Изведени са различни типове инвестиционни политики според инвестиционния потенциал и реалния инвестиционен поток.

• Студии

Милкова, К., Пространствен анализ на преките чуждестранни инвестиции в България (1878-1989), Геополитика и геостратегия, бр. 6, 2017.

Историко-географският преглед на чуждестранното инвестиране у нас за периода 1878-1944 г. дава основание да се приеме, че чуждестранните капитали оказват съществено влияние върху стопанския облик на национално, регионално и местно ниво. В този смисъл външните капитали могат да се интерпретират като фактор, влияещ върху отрасловата и териториалната структура на промишлеността, върху създаването на нови индустрии, без да се абсолютизира тяхното влияние. Има редица примери от практиката до 1944 г. за навлизането на чуждия капитал не само като финансов ресурс, но и като новаторство, предприемачество и културно-цивилизационен капитал. В банковото, застрахователното и търговското дело чуждите инвестиции трудно се инкорпорират в националния стопански живот. Регистрира се в много случаи потискане на местните стопански субекти, липса на сътрудничество с националния капитал, краткотрайно присъствие и последвало оттегляне със социално-икономически ефекти. Това доказва необходимостта от индивидуално изследване на външните капитали и ефектите от проникването им в националното пространство на България. Анализът на движението на ПЧИ до 1944 г. в индустрията, транспорта, банковото и застрахователното дело и др. икономически дейности поставя добра основа за сравнителен анализ със съвременната

инвестиционна ситуация, още повече, че се откриват аналогии в локализационната мотивация при миграцията на капитали, във външното присъствие в пивоварната, циментовата, стъklarската, порцеланово-фаянсовата, текстилната и др. производства, в банковото и застрахователното дело, транспорта, както и в териториалната структура – концентрацията на ПЧИ в София и др. големи градове на страната, в индустриални ядра. Изследването доказва, че много отрасли и териториални закономерности в движението на външни капитали от миналото откриваме в настоящето, разбира се с ново качество и конфигурации.

По времето на социализма на практика няма ПЧИ в съвременната артикулация на понятието. През този период се употребява по-скоро терминът капиталовложения, а външните капитали са под формата главно на заеми, обикновено от СССР или други източноевропейски страни. Законовата база за чуждите капитали в България от 1947 до 1990 г. не е самостоятелно обособена, а е вградена в тази на външната търговия. За периода 1944-1989 г. липсата на инвестиционен интерес към България може да се обясни със социално-икономическата инвестиционна среда в държавата, накърнения международен инвестиционен имидж, не стимулиращата международна ситуация на Запад със съпътстващите я външнотърговски законови ограничения. Преобладават съвместни форми на икономическо сътрудничество и инвестиране между България и страните от социалистическия блок. Очевидно е, че привличането на чужди инвестиции в България до 1989 г. е силно повлияно от политически и идеологически фактори, носещи белезите на командно-административните подходи. Налице са непреодолими правни, икономически, идеологически и политически бариери. Нормативната уредба не е развита до оперативен ниво, а нейните чести промени създават чувство на несигурност и недоверие. Отчита се и малка, незначителна инициатива от български фирми за привличане на външни капитали, което е обяснимо с производствените стереотипи и организация на стопанските субекти през времето на държавния социализъм. Отварянето на България към световните стокови и инвестиционни потоци, желанието за изграждане на съвместни предприятия за определен период от време е факт, но определено не носи очакваните ползи и ефекти. Големите инвестиционни вложения са в обекти, изградени в непазарна среда, които се превръщат в губещи и се отдалечават от проектните идеи и първообрази на Запад.

С усложняване на стопанските процеси във времето се регистрира нелинейното развитие на инвестиционния процес, което се потвърждава и от историко-географски инвестиционните модели в България. В същото време се отчитат някои инерционни прояви в мобилността на капитали: предпочитанието на инвеститорите към икономически развити територии с очертани центрове с налична инфраструктура и работна сила, а от друга страна – слаб интерес към периферни територии; по-значимо присъствие на външни капитали от държави, с които България е в изразена „технологична дистанция“; инвеститорски интерес към дейности с по-ниска добавена стойност и с по-ниски работни заплати; монополно положение на чуждия капитал в някои икономически дейности. В динамиката на ПЧИ през последните 10 години не се наблюдават съществени изменения в териториален план, което налага извода, че международните компании засилват регионалните контрасти в социално-икономическото развитие.

Милкова, К., Съвременни обществени процеси през прочита на социално-икономическата география, Годишник на СУ, книга 2 – география, том 110.

В студията се интерпретират процесите на глобализация в нейната конфликтно-мрежова парадигма с характерните пространствени проявления, на движението от „пространство на местата“ към „пространство на потоците“. Обосновани са териториалните ефекти от глобализацията, при които икономическото разнообразие е важен „капитал“ за местно и регионално развитие, които географията може да анализира от позицията на пространствената диференциация на социално-икономическите реалности.

Виртуалната реалност, виртуалните общности, мобилността и достъпа са артикулирани като фактори за въздействие на микросредата, за създаване на нови териториални ценности, потребности и интереси. Новата „икономика на преживяването“, революционната роля на знанието, креативността и разнообразието се разглеждат в дискурса на регионалната заетост, градската икономика, функционалното зонироване на териториалните системи. Обоснована е необходимостта от реабилитация на социално-културните подсистеми, пространствени интереси и ценности, на индивидуалните подходи и случаи, от осмисляне на различните контексти на границите и на менталните райони. Дифузността на границите, трансформациите на граничните територии, информационните полета поставят нови дискурси в географските проучвания. Териториалната идентичност е разгледана във фокуса на ресурс за местно развитие, на реален феномен, а пространствените образи – на регионалния имидж и пространствената синергия. Метафорите са артикулирани като начин за преодоляване на дефицита от ярки териториални образи в географията, които по своеобразен начин структурират взаимоотношенията между културата и пространството. Митогеографският подход се възприема като специфично и оригинално средство за подреждане на множеството териториални интерпретации. Пространствените представи, митове и идентичност се определят за особено значими категории в географията, а кроскултурният анализ за важен метод при изследване на природно-обществените системи.

Методологичният плурализъм и еkleктика в съвременната географска наука е в съзвучие с възприетия геопростраствен подход, основан на субектно-обектно взаимодействие. Представата за пространството с неговите „пасивни, систематически, геометрични отношения“ не съответства на съвременната реалност. Ориентирането на географските търсения по посока достъпа, мобилността, информационните мрежи и разнообразието на света в тяхната териториална динамика и обусловеност, се оценява като положителен момент. В този дискурс е особено важно разкриването в пространството на неочаквани конфигурации, продуцирането на природно-икономически ситуации като поредица от творчески актове. Констатацията, че лишеното от географския си контекст културно проявление е лишено от цялостно преживяване, е своеобразна реабилитация на географското познание. Откъсването на политиките от географските основи рефлектира върху институционалния вакуум, пролуките в социалния обмен, в социалното доверие и социалния капитал в определени територии. „Сблъсъкът“ между глобализацията и местните култури изисква нов тип управленски практики, които биха могли да се аргументират от регионалната обществена география.

• Статии

Милкова, К., Съвременните обществени процеси и регионалните социално-икономически структури в България. Год. на СУ, кн. 2 - География, т. 91, С. 2001

В статията се разглеждат някои аспекти от взаимодействието между обществените процеси и регионалните социално-икономически структури. Очертават се различни тенденции в организацията и самоорганизацията на териториалните системи и в развитието на някои нови елементи в пространствената организация на обществото. В съвременното икономическо пространство протичат процесите на интернационализация и регионализация на стопанските системи, които имат специфичен регионален профил и своеобразна организация на териториалните структури. Отношенията „център-периферия“ водят до териториална „несправедливост“ в национален и регионален разрез. Констатира се, че териториалните контрасти се дължат не само на различни географски условия, но и на несъответствие между отрасловата структура на икономиката и природно-социалния потенциал. Анализът на съвременните обществени структури показва, че те имат по-високи изисквания към качеството на жизнената среда и изискват разработването на нови географско-екологични нормативи по територии. В статията се интерпретират неравновесното териториално развитие, отсъствието на „полюси и центрове на растеж“ в някои региони, превръщането на крайграничните територии в маргинални и възможностите за трансгранично развитие и пространствени трансформации. От друга страна интерес за пространствените науки представляват технологичните паркове и центрове с възможности за генериране на пространствен растеж. Стига се до заключението, че съвременните регионални структури се развиват в условията на различни противоречия, които изискват прилагането на географски подходи в регионалното управление.

Милкова, К., За някои насоки в развитието на социално-икономическата география в България. Год. на СУ, кн. 2 - География, т. 93, С., 2003.

В статията се очертава необходимостта от ускорено развитие на социално-географската подсистема на географията, от нови акценти в географските изследвания, в осмислянето и теоретическата систематизация на знанията за действителността. Очертава се известна декларативност по отношение на трансформирането на икономическата география в социално-икономическа, а икономогеографските изследвания са лишени от отчитането на значими социални фактори в локалizationsния процес. Интерпретира се проблемът с научния статут на социалната география в западноевропейската, източноевропейската географски школи и в частност – българската. Застъпва се виждането, че социално-географският научен клон анализира пространствените социални структури и процеси в тяхната териториална диференциация и взаимодействие с географската среда, а негови основни категории са начин на живот, качества на жизнената среда, териториална организация на потреблението, социална инфраструктура и др. Обществените потребности насочват неговото развитие към поведенческия фактор, традициите, културата, ценностната система, благосъстоянието.

Поставен е акцент и върху проблемите на социално-икономическото райониране и необходимостта от неговото осмисляне не само за познавателни цели, но и с оглед на административното обслужване на населението и месното управление.

Милкова, К., Съветската и руската социална география, „Социална и културна география“, С. и В.Т., 2004.

В статията се проследява еволюцията на идеите на социалната география (СГ) в Русия и СССР и са очертани отделни периоди на развитие. Пътят на социалната география преминава през: натрупване на емпирични материали, без систематизиране на знанията (19 век–до 1845 г.); многобройни дискусии относно нейната същност (30-50-те год. на 20 век); поставяне на теоретичните основи и първа употреба на понятието териториална група от хора, по-късно трансформирано в социална-териториална общност (40-те год. а 20 век); дълъг период на доминиране на икономическата география и отрасловия подход, на изучаване на населението през призмата на заетостта, на negliжиране на изследванията на начина на живот, на отъждествяване на социалната география с бихевиоризма (след 50 – те год. до края на 20 век); теоретично и съдържателно обогатяване на социалния географски блок (от края на 20 век до наши дни). Социалната география и днес не се приема единодушно от географската общност в Русия и дискусиите продължават относно нейната същност и място в системата на географската наука. Идентифицираме няколко групи мнения – СГ е клон на география на населението и нов аспект в проучванията; СГ не е обособена наука, а „социален разрез“ и социален аспект в проучванията; СГ е обособен научен клон от един ранг с икономическата география. Днес в много университети в Русия се четат курсове по СГ, увеличават се публикациите на социално-географска тематика, с което се утвърждава статута на СГ в научното пространство.

Милкова, К., Някои акценти в географските регионални изследвания, Годишник на СУ, книга 2 – география, том 104, 2012.

В статията се обосновава необходимостта от нови подходи и практики в регионалистиката, от нови смислови блокове в идейно-тематичен и лексикален план. Регионът, разкрит чрез подбор на признаците за характеристика, открива спецификата на отделните територии, но в същото време следва да се търси и обединяващия елемент – обикновено социално-териториалните общности в тяхната комуникация. Това изисква създаването на географски образи и артикулацията на регионите в рамките на дискурсната теория. Обосновава се тезата, че по-ефективни са регионалните изследвания, базирани на екстремни стойности, а не на средностатистически. Обосновава се тезата, че в природата на региона е заложена нелинейната парадигма с присъщите алтернативност и многовариантност на развитие. Аргументира се необходимостта от въвеждането в регионалната тематика на териториалния маркетинг, регионалната идентичност и имидж. Стига се до извода, че разгръщането на регионалните изследвания по линия на културните компоненти на средата ще преодолее императивно-декларативния стил от областните и общинските планове и стратегии.

Милкова, К., Местна политика, териториален маркетинг и имидж в дискурса на преките чуждестранни инвестиции в България, ГСУ, книга 2 – география, том 109.

Регионалната/местната инвестиционна политика се основава на системно и диференцирано териториално изследване и анализ на пространствените модели на ПЧИ в България. В този контекст са големи възможностите на териториалния инвестиционен маркетинг и имидж, основани на креативност и новаторство.

Не съществува универсален набор от стимули за насърчаване мобилността на външните капитали в различните териториални единици, поради което всяка една от тях трябва да идентифицира приоритетите си и подходящите конкретни инвеститори. Изследването доказва, че местната инвестиционна политика у нас все още не е издигната на необходимото теоретико-приложно ниво, че липсва разработена научно-практична основа за регионален маркетинг. В България се разкрива разнообразна пространствена картина от локализационни чуждестранни инвестиционни избори и различни типове областни инвестиционни модели. Направената от нас типология на областите на базата на индекса на инвестиционен потенциал, съпоставен с реалната инвестиционна активност, недвусмислено показва, че е необходимо прилагането на различни стимули при конструиране на регионална политика и териториален маркетинг. Безспорно, не е възможно ПЧИ да решат всички икономически и социални проблеми в България, но ако са в унисон с принципите на териториалната справедливост и филантропия, с политиката за запазване на уникалността и автентичността на местата, с дълбоките интеграционни връзки с местните общности, то те могат да доведат до обществено значими резултати.

Milkova, K., Dokov, H., Comparative analysis of the FDI s spatial localization models in the Danube provinces of Bulgaria, Forum geografic, XV, 2, 2016.

В статията се очертава теоретичната рамка на инвестиционния процес в пространствения дискурс. Изследването очертава крайдунавските области на България не само като едни от най-слабо развитите NUTS2 региони в страната, но и сред тези на ЕС. В този смисъл преодоляването на тяхното социално-икономическо изоставане представлява интерес не само от гледна точка на регионалната политика на страната, но и на успешната стратегия за устойчиво териториално развитие на трансграничния регион Румъния – България. Анализът на редица основни индикатори – разпределението на общия размер на ПЧИ, на чуждестранните капитали на човек от населението, плътността на ПЧИ, съотношението на ПЧИ спрямо БВП, показва, че липсва ясно изразена тенденция по отношение на инвестиционната дейност, която е характерна за всички крайдунавските области на България. Общата черта в техните пространствени локализационни модели е свързана с концентрацията на ПЧИ предимно в областните центрове – центростремителен инвестиционен модел. Изследването разкрива взаимовръзките между секторната структура и привличането на чуждестранните капитали, както и ролята на ПЧИ за промяната на някои ключови икономически, социални и демографски индикатори в тези области. Резултатите от количествения анализ се допълват с качествена характеристика на процесите, като основен акцент

поставяме върху фактори като: недостатъчния капацитет за създаването на агломерационни ефекти; липсата на клъстеризация между областите в съвместни инициативи; ниската регионална ефективност на двете свободните безмитни зони и индустриалните зони; слабата обвързаност с националната транспортна система. Направеното системно териториално изследване на пространствените модели на чуждестранното инвестиране в крайдунавските области на България е основа за обосноваване/реализиране на диференцирана регионална и местна политика.

• Доклади, изнесени на научни форуми и публикувани в сборници

Милкова, К., Някои аспекти на хуманизацията на географските регионални изследвания в България. Сб. „50 години ГИ на БАН“, С., 2000.

В доклада се поставя акцент върху извеждане на социокултурния елемент като един от значимите фактори за регионално развитие, върху възприемането на региона от гл. т. на социокултурното му самоопределение. Развива се тезата за идентификацията на социалната география като самостоятелен научен клон на основата на подхода и крайния резултат, а не на предмета и обекта на изследване. Поставянето в научния фокус на начина на живот на отделния човек, на социалните териториални общности и на пространствените представи обогатява географията, води до осмисляне на регионалните конфликти, които могат и да се превърнат и в ресурс за развитие. Феноминологичното интерпретиране на пространството, създадено от символи и мисли, както и цивилизационния фактор за регионално развитие дават знания за териториалния ход на културните процеси и за диференциацията в комуникативното пространство.

Милкова, К., Социално-географските изследвания и регионалната политика. Сб. „Основни проблеми на географското образование във ВУЗ“, Свищов, 2001.

Обосновава се връзката между регионалната политика (РП) с териториалните различия на социално-икономическите структури и географските информационни системи, между районирането и регионалното развитие. Аргументира се необходимостта от изследване на социалната и икономическата адаптация на териториите към новите условия, от преодоляване на едностранчивото възприемане на социалната ефективност от териториалната организация на стопанството от позицията само на заетостта и доходите. В този контекст са необходими знания за: общественото мнение относно удовлетвореността от средата, субективния фактор на миграциите, отношението към чуждестранните инвеститори, териториалните потребности, потенциала на гражданските и неформалните сдружения. Изследванията на социално-икономическите пространствени системи следва да се основават по-малко на статиката и повече на цикличната динамика и обществената еволюция. Проучванията на начина на живот и неговата типология е основа на планиране, прогнозиране на пространствените системи, на диференциране на социалната политика по региони, на увеличаване възможността на териториалните общности за самоорганизация.

Милкова, К., Социално-икономическата география в условията на преход, сб. „География и туризъм“, Китен, 2002.

В доклада са изведени основните признаци на процесите на модернизация и трансформация на обществените системи и тяхното отражение върху териториалното развитие. Смяната на обществената система има силен отпечатък върху регионалните структури, а в България социално-икономическата трансформация като комплексно еволюционно преобразуване на обществото в едни региони притежава черти на модернизация, а в други – на обществена деградация. В този дискурс социално-икономическата география следва да фокусира научните си търсения в обосноваване на териториалната специфика и диференциация на трансформациите, интерпретирайки обществото като култура и социалност, като елемент на устойчиви и неустойчиви състояния на системите с ясни пространствени „отпечатъци“. Безспорен е фактът, че смяната на обществената система налага ново осмисляне на социалните процеси в териториален разрез и прилагане на нови подходи и концепции от обществените науки при изследване на регионалните системи.

Милкова, К., Социалната география в системата на географското образование в средното училище, сб. „Общество на знанието и образование за всички“, С., 2003.

Интерпретирана е ролята на географията в осмислянето на реалностите и ориентирането в околния свят, необходимостта от хуманизация на училищната география и от засилване на социалните компоненти при изучаване на страните. Анализирани са тенденциите за сравнително слабото присъствие при географското образование на социално-културните аспекти, на поведенческата география, на география на религиите, география на начина на живот и др. Предложени са някои нови подходи за конструиране на учебното съдържание, нови теми в учебното съдържание – бежанци, престъпност, градски начин на живот и др. Поставя се проблемът за география на селищата и за изучаването на градовете не само като концентриран израз на материалната и духовната култура, но и като социален феномен, като споделено пространство. Достига се до заключението, че е необходима модерна учебна програма с присъствие на повече социални конструкти и съвременни учебници от ново поколение, както и въвеждане на нови дисциплини в горните курсове като Геоекология и здраве, Геоурбанистика, Глобална география и др.

Милкова, К., Проучването на общественото мнение – метод в социално-географските изследвания, сб. „Теория и методология на географските изследвания“, Созопол, 2003.

В доклада се застъпва тезата за функцията на социалната география да анализира социалната еволюция в териториалните ѝ проявления, а не само да регистрира факти от действителността. Разкриват се някои аспекти от конструирането и използването на анкети и интервюта в изследване на качеството на живот в различни територии, на пространствените измерения на отношението „еталон-идеал“ и „ценности-мотиви“ в

съответствие с териториалните представи на хората. Тези изследвания са особено подходящи за обитателите на градската среда, в която са очертани многообразни социални групи и типове пространствено поведение. Проучването на общественото мнение за качеството на живот е надежден ориентир за териториалните ценности и ценностна ориентация на териториалните общности и на тази основа за конструиране на адекватна местна политика.

Milkova, K., Territorial justice and regional policy, „Human dimensions of global change in Bulgaria”, S., 2004.

В доклада е изведена тезата, че един от основните принципи на регионалната политика (РП) е териториалната справедливост, която се съотнася от една страна към ефективността на националната и регионалната икономика и от друга – към социалната справедливост. В този контекст регионалната политика трябва да търси компромис между равенство и ефективност, без равенството да се отъждествява със справедливостта. В съдържателната същност на териториалната справедливост е заложен принципа на универсалността – правата на човека не трябва да зависят от местоживеенето. Изведени са социалните приоритети на регионалната политика, което поставя и териториалната справедливост в този тематичен кръг. Конструирането на регионалната концепция на България на принципите на териториалната справедливост следва да се основава на: задълбочена регионална диагностика по социални показатели; анализ на икономическото състояние с отчитане не само на количествени показатели, но и на качеството на живот и състоянието на природната среда; проучване на териториалните интереси. В този дискурс регионът се възприема като субект със съответна регионална организация, а регионалната идентичност – като важен ресурс за териториално развитие и постигане на териториална справедливост.

Milkova, K. и др., Regional identity in the context of globalization, „Security in the age of global changes“, Sofia, 2011.

Регионалната идентичност свързва хората с регионите и със споделените „регионални ценности” и не на последно място превръща „региона” в една културно-икономическа среда, която е част от по-големи социално-пространствени системи. Идентичността на един регион се отнася до тези особености на природата, културата и жителите, които отличават териториите и/или могат да бъдат използвани в дискурсите на науката, политиката и културната дейност и икономиката, за отграничаване на един регион от другите. Регионалното съзнание се интерпретира като неделима част от по-голямо, нарастващо пространствено самосъзнание, базирано на личните истории и биографии на индивидите. То обединява както индивидуални образи и преживявания от различни места и региони, така и елементи от колективната памет. Разгледани са примери от западноевропейската практика за създаване на идентичности въз основа на асоцииране на местата със значими личности, на базата на богато историческо наследство, на външна архитектура и на ежегодни шествия и тяхното отражение върху

местната икономика. Местните власти трябва да генерират оригинални идеи за да позиционират своите региони. Те следва да издигнат положителния имидж на териториите с оглед не само на привличане на туристи и инвеститори, но и с оглед подобър живот на местното население. Регионалната идентичност има значение и за институционализирането на регионите и в този смисъл в нея се включва властови нормативен елемент.

Милкова, К. и др., Мобилността на човешките ресурси в България в контекста на регионалното развитие, сб. „Устойчиво регионално развитие на България“, С., 2015.

Мобилността е поставена в дискурса на регионалното развитие поради факта, че пространствената организация на обществото все повече се основава на нея и по-малко на йерархията на териториите. Поставен е акцент на пространствената мобилност и в частност на ежедневните трудови пътувания (ЕТП) между селищата и областите. Според миграционната подвижност са типологизирани областите и са изяснени причините за механичното движение на населението и следствията от него. ЕТП са интерпретирани от една страна като индикатор за състоянието на териториалните социално-икономически системи и от друга като фактор за местно развитие. Изяснява се ролята на всекидневните трудови пътувания за нарастване на различията в социално-икономическото развитие на областите. Регистрира се взаимовръзка между секторната структура на брутната добавена стойност и ЕТП, между високата степен на изграденост на клъстери и високи стойности на привлечени работници от други населени места, между голямата отдалеченост от развити центрове и ниска ежедневна миграционна подвижност. Предложени са мерки за подобряване на регионалните пазари на труда и по-добрата им обвързаност с образователната структура.

Милкова, К., Митев, М., Географските образи – обединяващ елемент между географските науки, сб. „Географски науки и образование“, Шумен, Сб., 2015.

В доклада се очертава потенциала на науката география за създаване на пространствени образи от гл. т. на равнопоставеното изследване и интерпретиране на природата и обществото, при това в тяхната взаимовръзка и взаимозависимост. Според степента на културното развитие в процеса на човешката дейност географското пространство все повече се осъзнава като система от образи. Пространствените образи се възприемат като естествено-социални феномени с различна природа и генезис, способни да създадат географска картина не само на отделни места, но и на света като цяло. Достига се до извода, че не се използват достатъчно възможностите за хибридни знания между обществената и природната география. Важна съставляваща в методологията на изграждане на географски образи заема образно-географското картографиране, което предполага създаване на условни географски модели. ГИС технологиите позволяват оперативно да се създават и обновяват карти, да се налагат картографски изображения с цел съпоставяне по различни периоди. За разчупване на схемата за изучаване на различни територии могат да се използва образно-географското

моделиране с образни карти (когнитивни схеми), методиката за структуризация и конспектиране на данни във вид на дървовидна схема, на която са изобразени думи, идеи, задачи или др. понятия, свързващи клони, които излизат от централното понятие. Взаимовръзката между пространствените образи носи информативен характер, а устойчивите съчетания между географските образи в един образ (когнитивно-пространствени съчетания) са важни за осмисляне на реалността в нейната природна и обществена същност.

Милкова К., Доков, Хр., Национални специфики на динамиката на ПЧИ в България, сб. „Географски науки и образование“, Шумен, Сб., 2015.

ПЧИ са интерпретирани като съвременни носители на интеграционните процеси и глобализацията, като средство за растеж на икономиките, но и като фактор за засилване на неравенствата на регионално и местно развитие. Проследена е динамиката на миграцията на капитали и са анализирани процесите в контекста на международната конюнктура, вътрешните икономически, политически и юридически условия. Анализирана е секторната структура на външните капитали, която се отличава с ниска степен на ефективност и недостатъчно оползотворен инвестиционен потенциал. В доклада е направен обзор на инвестициите по страни-инвеститори и на териториалните особености в миграцията на външни капитали, като са изведени признаците на националната специфика в миграцията на външни капитали.

Milkova, K., Yotova, R., Territorial effects of the foreign investment in Bulgaria, Копалник, книга 1, 2015.

В доклада се разкриват различни териториални сценарии на чуждестранно инвестиране в България. Очертават се инвестиционни ядра, в които се идентифицира интеграция между ПЧИ и местните фирми и териториалните общности, с високи стойности на абсорбиционен капитал и на регионална ефективност. В тях се постига клъстерен и мултиплициращ локализационен ефект чрез привличане на нови стопански субекти. В слабо развитите области миграцията на външни капитали има инерционен характер, с трайна тенденция на инвестиционна непривлекателност, а външните компании показват изолирано и индиферентно пространствено поведение. В неблагоприятните територии дефицитът от агломерации и големи центрове е пречка за инвестиционна активност. Анализираните инвестиционни сценарии демонстрират негативни и позитивни практики в България и необходимостта от проактивни управленски решения на местно ниво.

Milkova, K., Mitev, M., The spatial images in the discourse of the geographical education, Копалник, книга 2, 2015.

Пространствените образи (ПО) в доклада се поставят във фокуса на педагогиката на различията и образователните културни сценарии, на интердисциплинарното знание и педагогическата синергия. Разкрит е потенциалът на географията да създава множество

пространствени образи – достоверни, ярки, запомнящи се и въздействащи. Пространствените образи се възприемат като неделим елемент от географската култура, като специфично географско знание. Учебните курсове по регионална география в съдържателно и методологично отношение дават възможност за възприемане на културния ландшафт като инвариант на географския образ, на регионите като културни ландшафти – смислова конструкция за разпознаваемост на територията и за стимулиране на процеса на регионална идентификация. Те могат да се разгърнат и по посока на знакови места и геокултурни пространства при изучаване на страни и региони. Синтетичният път за създаване на образи предполага както подбора на признаци, индивидуалността на всяко място, така и културно-семантичната същност на топонимите. Присъствието на пространствените образи в учебника по география провокира не само креативността и асоциативността, но и мисленето в ситуации, а не само в категории.

Милкова, К., Доков, Хр., Териториални особености на движението на ПЧИ в България, сб. „Устойчиво регионално развитие на България“, С., 2016.

Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ), разглеждани като ключов екзогенен фактор, се интерпретират като важен елемент в комплексния модел за устойчиво икономическо развитие на даден регион. В този смисъл задълбоченото изследване на пространствената дисперсия на ПЧИ в България е от първостепенно значение. Емпиричният анализ, който е същността на изследването, е конструиран на три отделни териториални равнища – статистически райони (райони за планиране), области и вътрешни процеси в рамките на самите области. Резултатите от изследването демонстрират категорично големите неравенства по отношение на привлечените чуждестранни капитали, изключително бавните процеси на сближаване по този показател, както и липсата на ясно изразена връзка между ПЧИ и устойчиво развитие. Всичко това налага необходимост от реализиране на адекватни политически мерки не само за привличане на чуждестранни капитали, но и за ефективното им интегриране в регионалната икономика и оползотворяване на потенциала на отделните административни единици.

Милкова, К., География на изчезващите селища в България, сб. „Устойчиво регионално развитие на България“, С., 2016.

В доклада се интерпретират пространствените аспекти на процеса на обезлюдяване на селата в България, на преустановяване на жизнения им цикъл. Изчезващите села показват силно присъствие в пригранични и планински райони на Средна Стара планина, Краище, Осогово, Родопи и Странджа, но в последните години такава тенденция се регистрира и в равнинните територии на Добруджа, Горно-Тракийската низина и Северозападна България. Проследени са инерционните процеси в заличаването на населени места в тези локации, независимо от предприетите мерки от страна на централните власти. Съвременните социално-икономически процеси засилват деградационните процеси и превръщат териториите в депресивни и маргинални.

Предложено е райониране на територията според броя на закритите селища и са обособени локации с най-голяма концентрация на общини с изчезващи села. Направени са предложения за намаляване на темповете на заличаване на села – развитие на мобилни услуги, привличане на хора със свободни професии и привърженици на здравословен начин на живот и др.